

EDWARD S. GACEK

Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych, Słupia Wielka
e-mail: e.gacek@coboru.pl

Założenia Inicjatywy Białkowej COBORU

Od dwóch lat, w Centralnym Ośrodku Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU) prowadzi się rozszerzone prace doświadczalne nad gatunkami roślin białkowych, mając na względzie poprawę bilansu białka paszowego w kraju. Poprzez rośliny białkowe rozumie się tradycyjne gatunki roślin bobowatych (strączkowych) grubonasiennych (bobik, groch siewny, łubin wąskolistny i łubin żółty), jak i zaliczaną do roślin oleistych soję.

Powyższe prace określane jako „Inicjatywa białkowa COBORU” zostały zaakceptowane przez Kierownictwo MRiRW, w marcu 2017 roku. Polegają one na znacznym rozszerzeniu zakresu doświadczalnictwa odmianowego z roślinami białkowymi w ramach PDO, zarówno w tradycyjnych gatunkach roślin białkowych, a zwłaszcza z soją. Wzrost liczby doświadczeń odmianowych w tradycyjnych gatunkach roślin strączkowych wynosi 40–60%, natomiast w przypadku soi liczbę doświadczeń odmianowych podwojono. W 2018 roku, przeprowadzono w całym kraju 40 doświadczeń z 45 odmianami soi, zarówno zarejestrowanymi w KR (17 odmian), jak i z prawie 30 zagranicznymi odmianami soi zarejestrowanymi we wspólnym katalogu odmian roślin rolniczych w UE. Odmiany soi pochodzące z katalogu UE coraz liczniej występują w krajowym rynku nasiennym bez uprzedniego sprawdzania ich przydatności do uprawy w naszych warunkach środowiskowych.

Wyniki badań wykazały, że potencjał plonotwórczy współczesnych odmian roślin białkowych jest duży, przy czym wysokość i wierność plonowania tych gatunków zależy od doboru odmian do uprawy w poszczególnych rejonach kraju. Stąd większą niż dotąd rolę powinno odgrywać prowadzone w odpowiedniej skali doświadczalnictwo odmianowe, powiązane z powszechną rekomendacją odmian w poszczególnych województwach. Dobór najlepszych odmian do uprawy pozwoli bardziej efektywnie wykorzystywać potencjał genetyczny współczesnych odmian w praktyce rolniczej. Rekomendacja odmian roślin białkowych prowadzona jest już we wszystkich województwach, natomiast w 2018 roku Listy odmian soi zalecanych do uprawy były publikowane przez stacje doświadczalne oceny odmian, już w sześciu województwach.

W 2017 roku, w miarę optymalnym pod względem wysokości i rozkładu opadów, średnie plony nasion roślin strączkowych grubonasiennych, w zależności od rejonu kraju

i odmiany, były następujące: średni plon nasion bobiku, wynosił — 47 dt/ha, a najwyższe jego plony sięgały nawet 79 dt/ha; groch siewny plonował średnio na poziomie — 50 dt/ha, a jego najwyższe plony wynosiły 72 dt/ha; z kolei łubin wąskolistny plonował średnio na poziomie — 29 dt/ha, z maksymalnymi plonami 45 dt/ha. Najniższy średni plon nasion odnotowano u łubinu żółtego — 18 dt/ha, a jego najwyższe plony sięgały 27 dt/ha.

W suchym 2018 roku, średnie plony nasion wymienionych gatunków roślin były na ogół niższe, przeciętnie o 4-15 dt/ha. Jedyne średni plon odmian soi w skali kraju, był o 2 dt/ha wyższy niż w roku 2017 i wynosił ponad 36 dt/ha, a maksymalny plon średni soi wyniósł 56 dt/ha.

Działalność doświadczalna z odmianami soi, w ramach inicjatywy białkowej COBORU pozwoli na regularną weryfikację przydatności wszystkich rejonów kraju do uprawy tego gatunku.

W niniejszych badaniach określono potencjał plonotwórczy i uzdolnienia adaptacyjne większości odmian komercyjnych soi, znajdujących się na krajowym rynku nasiennym. Wyniki badań pokazały, że bardzo wczesne oraz wczesne i średnio-wczesne odmiany soi można z powodzeniem uprawiać na obszarze całego kraju. Natomiast odmiany soi z grupy późnej i grupy bardzo późnej nadają się do uprawy w południowej, a po uprzedniej weryfikacji, niektóre z nich nadają się także do uprawy w centralnej części Polski. Jest to szansą na szybkie rozszerzenie uprawy tego gatunku w całym kraju.

Oprócz działalności doświadczalnej i rekomendacyjnej dla szybkiego zwiększenia areалу uprawy roślin białkowych, nadal do rozwiązania pozostaje problem organizacji rynku zbytu surowca i utworzenie łańcuchów komercyjnych (od rolników, poprzez skup, przemysł paszowy, aż do hodowców zwierząt).

Zainicjowane działania powinny przyczynić się w niedalekiej przyszłości do zwiększenia areálu uprawy roślin białkowych, znaczącej poprawy paszowego bilansu białkowego w kraju i w rezultacie do zmniejszenia importu śruty sojowej GM. Można oczekiwać, że za kilka lat areał uprawy tradycyjnych roślin białkowych w Polsce powinien zwiększyć się o 100–150 tys. ha, a w przypadku nawet do 200–250 tys. ha.

Ważnym zadaniem w ramach kompleksowych prac nad roślinami białkowymi, a zwłaszcza soją jest zorganizowanie skutecznego systemu transferu wiedzy oraz działalność informacyjna w zakresie promocji i zasad ich uprawy.